

ADAPTÁLÓDÓ KÖZÖSSÉGEK

HELYI ÉLELMISZER RENDSZEREK 1.

/ A probléma

Az élelmiszer ellátás szempontjából a klímaváltozás egyéni, háztartási és közösségi szinten érzékelhető hatásai (aszály, szárazodás illetve áradást okozó felhőszakadások, városi hőszigetek) legdrasztikusabban azokon a helyeken érezhetőek, amelyek leginkább import élelmiszerekre szorulnak népességük ellátásában. Az élelmiszerbiztonság, élelmiszer-importfüggőség kérdését és az ebből eredő kiszolgáltatottságot, sérülékenységet leginkább országos léptékben vagy nagyvárosok esetében vizsgálták (pl. Jordánia élelmiszerellátása 75%-ban importált vízre épül, Brighton jelenlegi területének nyolcszorosán tudja előállítani a szükséges élelmiszert).

Az élelmiszer rendszerek klímaváltozásból fakadó sérülékenységének csökkentésében élen járnak az önkormányzatok és civil szervezetek. A hatékony alkalmazkodás elsősorban városi és regionális szinten figyelhető meg.

/ A megoldás

A svéd Malmö város önkormányzata 2010-es fenntartható élelmiszerrel szóló szakpolitikai stratégiája (Sustainable Development and Food) a közétkeztetés szabályozásával kifejezetten az üvegházhatású gázkibocsátás csökkentését tűzte ki célul, 2020-ig 40%-kal. Drasztikusan lecsökkentve a menzákban kapható hús mennyiségét, növelve az helyi, organikus és szezonális alapanyagok felhasználását. A köztérek felújítása során a lakótömbök közötti területeken lehetőséget adtak a lakossági élelmiszer-önellátás megszervezésére, kisebb kertsek kialakítására.

Todmorden kisvárosában az Incredible Edible Todmorden egyesület a helyi iskolában és köztereken gerillakampányokat szervezett, és a városi zöldterületeket ehété növényekkel ültette be.

Az iskolaudvarokat a diákok segítségével változtatták ehété lugassá, a menzán pedig a gyerekek az elültetett finomságokat minden nap a tányérjukon láthatják. A teljes önellátást (importfüggetlenség felszámolását) 2018-ig szeretnék elérni.

Koppenhága városi önkormányzata a Sankt Kjelds negyedét klímaadaptációs mintaterületté kívánja tenni, ahol az esővíz felhasználás kreatív módjait kívánja bemutatni: pl. városi mezőgazdaság, zöldtetős növénytermesztés. Az építészeti megoldásokat nyújtó dán cég, a TREDJE NATUR a szélsőséges időjárási jelenségekhez történő alkalmazkodást az esővíz-elvezetés kreatív módjaival kívánja elősegíteni. Fontos cél, hogy a helyi lakosság bevonásával alakítsák a tervezési folyamatot, erre szolgál a dán nyelven elérhető klimakvarter.dk platform.

A Food Göteborg 2050 projekt keretében Göteborg város önkormányzata fenntartható élelmiszer-termelési láncra vonatkozó scénáriókat tervezését tűzte ki célul a backcasting (jövőből történő visszatervezés) módszerével, a Chalmers Műszaki Egyetem, a Göteborg Egyetem és a Göteborg Energi AB bevonásával. Öt alapvető tényezőt azonosítottak: 1. fenntartható és helyben termelt élelmiszer, 2. zöldségekre alapuló étrend, 3. rövid szállítási útvonal és közelség a termelő-fogyasztó között, 4. élelmiszer kereskedelem a helyi köztereken, 5. tudatos é hatékony energia felhasználás. A városi önkormányzat 60 városi farmot tart fenn, összesen 2700 hektár földterülettel rendelkezik. A nagyobb részét gazdálkodók bérlik, míg kisebb területek a lakosság rendelkezésére állnak, ahol szedd magad földeket alakítottak ki, és állattartó gazdaságokat hoztak létre. Az önkormányzati óvodákban, iskolákban csak biogazdaságból származó húst szolgálnak fel, és a többi élelmiszer alapanyag fele is organikus gazdálkodásból származik.

Önkormányzati szinten számos konkrét adaptációs intézkedés (eszköz) terjedt el:

- » **Az élelmiszer önellátás** formáinak fejlesztése: közétkeztetés (klímabarát) átalakítása, kiskertek, iskolai és közösségi kertek, hobbi-kertek, ehető kertek, stb.
- » **Zonális területi tervezési rendszer** a helyi élelmiszertermelés és a városkörnyéki mezőgazdaság, a rövid ellátási láncok kialakítására.
- » **Közösségi infrastruktúra**fejlesztések: helyi élelmiszertermelés, -feldolgozás és -kereskedelem tereinek megteremtése.
- » **Az élelmiszer hulladék** újrahasznosítása, bármilyen nyers vagy főtt élelmiszer esetében újrahasznosítás megszervezése.
- » **Fogyasztók képzése** az élelmiszer fogyasztás és termelés környezeti hatásairól: élelmiszer lábnyom, élelmiszer hulladék, fenntartható élelmiszertermelés témákban.

/ Mit tanulhatunk?

Az alkalmazkodás sikerében a helyi önkormányzatok kulcsszerepet játszanak, mégpedig a kisebb helyi kezdeményezések, az élelmiszer rendszer szereplőinek összekapcsolása és az egyéni háztartások információval történő ellátása révén, elsősorban a környezeti fenntarthatóság, az egészségmegőrzés témájában.

A tapasztalat az, hogy az alkalmazkodóképesség (adaptációs kapacitás) jól fejleszthető az élelmiszer rendszer fenntarthatóbbá történő átalakításával. Ennek érdekében az önkormányzatok vásárló-erejük révén a közéleti oldalán aktívan befolyásolni képesek az élelmiszerrendszereket és a fogyasztói szokásokat. Az adaptációs stratégiák sorában számos intézkedési terület alakult ki, például a háztartások hétköznapi gyakorlatainak befolyásolása és a szegények, a klímaváltozás hatásainak legkitettebb csoportok problémáinak megoldása.

Az adaptáció szempontjából a helyi élelmiszer rendszerek lényege, hogy a kevesebb áruszállítással kevesebb károsanyag-kibocsátás keletkezik, a helyi hozzáadott érték növelhető és a profit is helyben tartható, segítve a munkahelyek megmaradását. A helyi élelmiszer rendszereket létrehozó vállalkozók sokféle összetett erőforrást (tudás, képesség, önkéntes és fizetett munka, külső segítség, infrastruktúra) mobilizálnak, hogy létrehozzák sajátos működési közeget. Az együttműködésre irányuló törekvést és az ösztönzést gyakran állami vagy regionális programok teremtik meg.

Az élelmiszer téma a legszélesebb érintett kör bevonására ad alkalmat, és közös gondolkodásra nyújt lehetőséget. Így a legfőbb intézményi változás a helyi élelmiszer tanácsok elszaporodása és a kapcsolódó jó gyakorlatok (élelmiszer-önellátás, területi tervezés, közösségi infrastruktúra, élelmiszer hulladék, fogyasztói edukáció) elterjedése Európa szerte.

A 2000-es évek óta a városi (és városkörnyéki) mezőgazdaság (városi kertek, gyümölcsösök, erdők, parkok, zöld infrastruktúra) szerepe felértékelődött az adaptációban. A városi kertek növelik az élelmiszer ellátásban a helyben termelt alapanyagok szerepét, ugyanakkor csökkentik a hőszigetek kialakulásának esélyét: elnyelik a napsugárzást, segítik a párolgást, árnyékos területet adnak és segítik a gyorsabb éjszakai lehűlést. További előnyöket jelentenek a szélviharkárok enyhítése, az árvizek és földcsuszamlások hatásainak csökkentés terén is. Elsősorban a mélyebb fekvésű területen kialakított városi mezőgazdasági területek, a permakultúrás rendszerek csökkentik a károkat. Pl. Az egykori ártéri gyümölcsösök rehabilitációja, az élelmiszertermeléshez szükséges csatornák felújítása.

Az esetleírást készítette: ESSRG (www.essrg.hu)